

CSAPODY MIKLÓS

IKERVÁROSAIM

Laudatio urbis

■ Nem Minneapolisról és Saint Paulról lesz szó odafent a messzi Minnesotában, a Mississippi északi vidékén. Lehetne, mert mindkét metropolisz szép, levegős, dús, gazdag város, és amikor arra jártam, el is bűvöltek, mint azon a távoli földrészen még annyi sok minden. De az a két szép és gazdag város Amerikában van, és bár hatalmasak, alig kétszáz évesek, főként pedig nem az enyémeik. Az én ikervárosaim valaha a történelmi Magyarország szabad királyi városai voltak, római romokon az egyiket magyarok, németek (poncichterek), zsidók, katolikusok és evangélikusok, a másikat magyarok, szlovákok, németek, zsidók és ugyancsak katolikusok és evangélikusok emelték és lakták, iparosok, polgárok, patríciusok, művelt papok és tudós tanárok. Kicsi és emberi, bejárható városok voltak, természet, a szorgalom és a kultúra szerény, magabiztos mesterművei, a múlt megmaradt emlékeinek és a tájnak szemet kápráztató fellegvárai. Ma is elevenek (legalább látszólag), és bár közép-európai léptékben mérve még most is messzire esnek egymástól (valamikor közelebb voltak), nagyon hasonlítanak, tekintve, hogy közeli rokonok.

Nem csupán a természeti tájék, palotáik és lakóházaik, templomaik, tornyai, karakterük közös vonásai és az összekötő történelmi szálak sűrű fonadéka miatt van közöm hozzájuk, hanem sokkal közelebről, még ha nem is születhet az ember két helyen egyszerre. Szülővárosomnak, Sopronnak tenyérszerű barokk főtere, árkádjai, várfalai, gótikus kapualjai, a Szent György-templom, ahol apámat és engem kereszteltek és eskettek, vagy a városszéli Pihenőkereszt éppen úgy a saját múltunkba visz bennünket vissza, mint az elődök életének többi

Az én ikervárosaim valaha a történelmi Magyarország szabad királyi városai voltak, római romokon az egyiket magyarok, németek (poncichterek), zsidók, katolikusok és evangélikusok, a másikat magyarok, szlovákok, németek, zsidók és ugyancsak katolikusok és evangélikusok emelték és lakták...

színtere, az ő városaik, ódon utcáik, régi házaik és régi temetőik. Egy másik városom, a kései középkor magyar kultúrájának déli központja, Szeged, mint a benne élő törzsközsököknek, azoknak is az anyavárosuk, akiknek már az úkapja sem a Palánkban, Rókuson, Alsó- vagy Felsővároson született. A hódoltság után szegediek tízezrei rajzottak ki a Bácskába, a Bánságba és a Temesközbe, hogy az elnéptelenedett pusztán soktucatnyi települést alapítsanak, leszármazottaik azonban még nemzedékek és századok múlva is évente egyszer visszatértek az anyavárosba, mivel „szögedi nemzetnek” vallották magukat. 1940 augusztusában is, amikor Havas Boldogasszony napján Móricz Zsigmond meghatottan járt-kelt Bálint Sándorral Alsóvároson a búcsús kereszték alatt, bácskaiak és torontáliak negyvenezres ünnepi sokadalomban.

Mint a felnevelő, egy életre otthont adó, avagy kibocsátó régi anyavárosok, megtartó vagy elengedő szülővárosa is egy van az embernek. Ezért boldog, aki ott élheti le az életét. Nem a körülmények szerencsétlensége folytán marad vírosában, s nem is azért, mert mint Plutarkhosznál olvassuk a *Párhuzamos életrajzokban*, „Mi kisvárosban lakunk, s szívesen időzünk itt, hogy távozásunkkal a kisváros még kisebb ne legyen”, hanem azért, mert otthon van. Boldog persze másutt is lehetek, s az sem biztos, hogy otthon majd eleve nyugodtan élek, de az életnek talán mégsem a távozás vagy a kiszakadás természetesebb velejárója, inkább a maradás. Ebben a kis városdicséretben „saját” kisvárosaimat fogom magasztalni, anélkül hogy követném a görög és a római retorikának a *laudatio urbis* műfajára vonatkozó előírásait. „Szeretete városaim” közül most nem (egy másik) anyavárosunkról, az ugyancsak szabad királyi város Kőszegről szólok, ahol apai nagyapám, Csapody József tanár született. De nem is Szegedről, s nem is Kolozsvárról, hiszen bár Sterbenz Károly által fába metszett ex librisemen a városomat jelképező Hűségtorony mellett az egyiknek égbe nyúló kettős tornyú dómja, a másiknak lovas Máttyás-szobra látszik, „ők” mindketten nagyvárosok. Emlékrajzom soraival Sopront, szülővárosomat és édestestvérét, a töröktől mentve maradt boldog Felső-Magyarország egykori Hont vármegyéjének ezüst és „gót arany” Selmezbányáját idézem.

Magyar irodalomtörténetében Szerb Antal írta, hogy ha egyszer az *Ezeregvéjszaka* dzsinnjei valamiképp elragadnák magukkal Magyarországot, és a helyén Arany János összes művein kívül semmi sem maradna, azokból a mágikus könyvekből „maradék nélkül ki lehetne olvasni a magyarság eidosát”. A szememben hasonlóan áll a dolog Sopronnal és Csatkai Endrével, gazdag munkásságával éppen úgy, mint Szegeddel és Bálint Sándorral, monumentális életművével. Csatkai munkái éppúgy különleges foglalatjai Sopron kultúrájának és művészetének, amint Bálint életműve Szeged művelődésének és a nagytáj népi hagyományának. Életemnek többszörös szerencséjére Sopront nem ragadták el magukkal sem a dzsinnek, sem az osztrákok, és el sem tűnt, mint Atlantisz (amiképpen szüleimmel én sem tűntem el végleg Nyugaton 1956 novemberében), hanem megmaradt nekem. Az is életem nagy adománya közé tartozik, hogy Csatkai Endrét gyermekként, Bálint Sándort szegedi bölcsészkoromtól ismertem, tőlük is megtanulhattam valamit a magyar eidoszról. Csatkai büszkén vallotta magáról: „Civis soproniensis sum”, Bálint Sándort pedig már életében is „a legszögedibb szögedinek” mondták. Sötér István írta, „Szerencsés a város, melyhez olyan szerelmesen ragaszkodnak, mint Bálint Sándor Szegedhez. Sopronban találkoztam ennek a szerelemnek a párjával, Csatkai Endre személyében, aki az ottani múzeum igazgatója volt. A Liszt Ferenc Múzeum alagsorában ő takácsműhelyt rendezett be, s amikor Katona Józsefet tanította a diákoknak, órát ebben a műhelyben tartotta, mert Katona is ilyen műhelyben nőtt föl, apjánál. Kossuth-díját Csatkai Endre mindenestől a múzeumára költötte. A soproni múzeum méhkasként él az emlékezetemben, mert minden tényérnyi helyét tárgyakkal tölti meg az igazgató, akárcsak virággal a méhkas sejtjeit a méheknek.”

Ez a régi Képezde (ma Csatkai) utcai, kovácsoltvas kerítéssel övezett kis park közepén álló, oszlopsoros-átriumos múzeum volt gyermekkorom álomittas, kincseket rejtő mesevilága. A kerti kőfalnál az evangélikus temető régi sírköveivel, odabent a megmentett remek tárgyakkal, a gyönyörű bútorokkal telizsúfolt gótikus, barokk és biedermeier enteriőrök, a régészeti és a néprajzi gyűjtemény, a könyvtár, a képtár, közepén Endre bácsival. Ennek a mesevilágnak a megalkotója, melegszívű, jó humorú kalauza (alig élte túl a munkaszolgálatot, mégis egész életében megbocsátó volt), mindentudó mestere ugyanis Csatkai Endre volt, apám mentora. Ő látta el apámat a negyvenes évektől, később engem is mindenféle szellemi javakkal, soproni ritkaságokkal, művészettörténeti könyvekkel. (Múzeumával, a félhomályos átriummal és az emeleti szobák galériájával mostanában is többször álmodom.) Ahogy Selmechányának Bél Mátyástól Baker Bélán át Fejes Béláig vagy Kassának Fraknoi Vilmostól Wick Béláig (Szegednek Reizner Jánostól Blazovich Lászlóig), úgy Sopronnak is számos kiváló történetírója volt Paúr Ivántól Házi Jenő levéltárosig, a soproni Kelemen Lajosig (őt is jól ismertem, diákkoromban apró nyaralója építésén is dolgoztam, akkor már elmúlt kilencvenéves). Közülük, a jeles soproni történészek, régészek és egyháztörténészek, katolikusok és evangélikusok közül a várost és művészetét számomra Endre bácsi testesítette meg, azonkívül persze, amit jártomban-keltemben gótikából, reneszánszból és barokkból, klasszicizmusból, romantikából és eklektikából napon-ta láttam. Ő volt az, aki a bencéseknél kitűnően érettségizett, aztán fájó kitérővel („klerikális reakcióként” nem vették fel Pestre) erdőmérnök-botanikussá lett édesapámnak, Csapody Istvánnak (közvetlenül is és rajta keresztül is) ízlésével nekem is megadta az alapozást várostörténeti, szépirodalmi, művészeti tanulmányaimhoz. Múzeumi lakásától néhány száz méterre laktunk dédapám egyik Mező utcai ikerházában (apám is még oda született, a házat emléktáblája jelöli), ezért gyakran találkozhattam vele. Sopronnak ez a Csatkai-féle kincstára, a Storno- és a Fabricius-ház, az ismerős Zettl és Langer családok magángyűjteménye, a bányászati és a patikamúzeum (második emelete Rakovszky Zsuzsa regényének, *A kígyó árnyékának* egyik színhelye), mellettük a rokon családok, nagyapám és apám öreg barátainak lakásbelsői, könyvtárai, lőverei szinte teljes épségében meghagyták nekem az elsüllyedni készülő Atlantiszt. Amely Trianon után egyszer már végleg elsüllyedt, ámde ami megmaradt belőle, miközben Sopron is megmaradt Magyarországnak, az, mint Krúdy Káának-könyvében, számomra a bőség, a „minden megvan” biztonságos televénye volt. És bár tényleg majdnem minden megmaradt belőle, nem ezért volt külön univerzum, maga a teljesség, hanem, mert még gyerek voltam, és talán azért is, mert valóban az volt.

Ebben még az sem zavart meg, hogy a hatvanas évekre lassan leromló város, amely a tragikus világháborús bombakárokat hevenyészett, szocmodern épületekkel bár, de így-úgy kiheverte, mind jobban tönkrement. Történelmi belvárosi épületek helyén, szomszédságában, később aztán kijebbe is győzött az urbanisztikai utópikus szocializmus, nőttek a sehová sem illő kockaházak és lakótelepek. Szerencsére nem annyira csúnyák és nem annyi, mint másutt Magyarországon (kevesebb, mint éppen Selmechánya körül), de azért nekünk is lett Jereváni lakótelepünk panelből (és egy, népnyelven szólva VI. Lenin körutunk a kereskedelemnek a 12. századtól helyet adó Várkerület átnevezésével, miközben a Lőver körútból Szabadság körút lett). Folytatódott a városszépítés: kivágták a fákat a Szentháromság téren, mire apám kilépett a Városszépítő Egyesület 1937-ben Heimler Károly által alapított helytörténeti folyóirata (akkor már a tanács adta ki), a *Soproni Szemle* szerkesztői közül. Szerencsére az is igaz: ha a város gazdái és házi tervezőik nem is, az országos műemlékvédelmi hivatal tíz évvel később, legalább bent a patkóban, a régi belváros legtöbb épületével olyasmit művelt, aminek aztán Európa-szerte csodájára jártak (még a *Korunk* is

írt róla). S miközben szundított nemcsak a labda meg a síp, hanem a város is, ott volt még nekünk az erdő, a kirándulás apámmal és nagyapámmal, egyedül vagy a családdal, testvéreimmel. Kisebb kirándulásainkon a kőfejtőn túlra vagy a Károly-magaslatig vettük az irányt Winkler Oszkár ma is modern kilátójához, melynek egyik szobájában ma apám emléktárgyait, botanikai terepjegyzeteit őrzik, vagy a Dalos-hegyre, a Vashegyre, máskor Bánfalvára. A hosszabb túrák a Tacsai-árokba, a Hidegvíz-völgybe a páfrányokhoz és a szalamandrákhoz vagy a Hétfüzesen túlra, a Várhelyre, a Bella Lajos ősrégész feltárta halomsírok és vaskori sáncok tövébe vezettek, máskor Brennbergbe. De ha csak a kőfejtőig mentünk a Sörházdombon át, túl a Printz-pihenőn, ahol annak idején nagyapám (másokkal együtt s nem egészen önként) ültette az erdőt, az csak egyszerű löveri sétának számított, mintha csak a botanikus kert fölött „átlépve” meglátogattuk volna Jolán nagynénénket (róla majd később), aki Scheffer dédapámtól megörökölt löverében lakott. Háza és nagy kertje (ez volt „a löver”) a Sopronban ma is Felső-Lővereknek mondott félig gyümölcsös, félig díszkertes villanegyedben, a Csongor és a Tünde út között feküdt nagyjából egy holdon, ehhez csatlakozott a csaknem ugyanekkora gesztenyés a Tünde és a Kőfejtői úttól határoltan.

A hatvanas évek elején nagyszüleimtől a Tulipán közbe, az Alsó-Lőverbe költöztünk, a fölé a botanikus kertnek nekifutó csendes utca fölé, amely a selmeci bányatisztképző akadémia első tanáráról, Mikovinyi Sámuel polihisztorról kapta a nevét. Akkortól életem nyári színhelye a fakabinos, trambulinos, mély vizű, a legforróbb hónapokban is csak alig melegező, mert kútvízzel lassan feltöltött apró egyetemi uszoda lett a botanikus kert kellős közepén. Az egyetem pedig nem volt más, mint a Selmecbányáról Sopronba menekült bányászati és erdészeti akadémia kései utóda az egykori katonai főreáliskola épületeiben. Apám is itt végzett, amíg hagyták, tanított is, éppen akkoriban, amikor a hagyományokat, a selmecieket sem igen túrték. A selmeci örökséget és az eseményeket főlemlegetni Mező utcai gyermekkoromban gyakran hallottam, Szitnyai Zoltán, Missuray-Krúg Lajos, Kollár Gyula, Ruzsinszky Árpád, Tassonyi Ernő vagy épp vitéz Somogyváry Gyula (Gyula diák) könyvszekrényben őrzött selmeci-soproni műveit nagyszüleim olvasták, de a selmeci valétalás ünnepélyes, majdnem farsangi utcai menetét minden környékbeli gyerek végigörvendezte. Jóval később, mikor már lehetett, a selmeciek zöld vagy barna hajtókás, hímzett valden-kabátja, és a *Jó szerencsét!* ma is felhangzó, kiskoromtól hallott köszöntése idejekorán tudtomra adta, mi közünk van Selmecbányához általában nekünk, soproniaknak. És hogy mi közünk van nekünk, a mi családunknak, hamarosan azt is megtudtam.

Hajlamomat és Csatkai Endre példáját követve sokáig művészettörténész akartam lenni. Egyszer Endre bácsinál, kevéssel a halála előtt megláttam egy díszes könyvet MS mester oltárképeinek színpompás reprodukcióival (később Csontváry *Selmecbánya látképe* című, négyszáz évvel későbbi vászna is megfogott, de MS mesternél nem jobban). Kölcsönkértem az albumot, és benne ráleltem az egyik legnagyobb közepkori magyar festőnek mind a hét fennmaradt táblaképére. Ki volt MS mester? A selmecbányai Mária-templom és mindenekelőtt az Alexandriai Szent Katalin-templom oltárképfestője. Megigézett a Nemzeti Galériában őrzött *Vizitáció*, a Katalin-oltár egyik 1506-ban festett szárnyképe, amelyet abban a könyvben láttam először. Akkor láttam először Selmecbányát is, a hegyen épült várost, melynek parányi tornyai mintegy mellékesen ott ragyogtak a kép háttérében. A *Vizitáción* Mária és Erzsébet lába előtt felfedeztem a kertünkben nyíló íriszt, a szamócat és a bazsarózsát is, nem kis büszkeséggel, mert őket is megfestette Csapody Vera nagynénénk. És a *Vizitáció* miatt emlékszem Csanádi Imre egyben negyven évvel ezelőtti versére, melynek címe *Mária és Erzsébet*: „Gót arany villog sima-boldog égen, / béke víz-tükrén, várornyok

kövében, / [...] a plánták mily vetekedve ontják, / hódolatként, a reneszánsz pompát!
/ Kék írisz büszkén bodorítja kontyát, – / sóprik a szoknyák. / Les rajongón a kegyes
asszonyokra / bíbor orcákkal bazsarózsa bokra; / karcsú tő epren szírom-csillagoc-
ka – mind mosolyog ma. [...] Ujjong, zsolozsmáz gazdag Selmec-Bánya, / pór, pap,
mészáros a keresztet hányja. / Áll a szép oltár! – a Céhnek sem bánja / bő adományá.”

Később földrajz szakos nagyapám polcain a *Földrajzi Közlemények* 1901-es évfolyamában találtam rá Hanusz István *Városaink fekvése* című dolgozatára, mely szerint „Különösebb fekvésű város alig van hazánkban, mint Selmecebánya. A házak rendezetlen utcákat alkotva egymás fölött emelkednek a hegyek lejtőin, paloták és gunyhók váltakoznak egymással, kertekkel tarkázva. A völgy felől háromemeletes nagy házak a túlsó oldalon szinte odasimulnak a hegyhez, úgy, hogy a harmadik emeletről egyenest e kertbe léphetni.” A Mikszáth által emlegetett kecskét úgy tudták fentről a kéményhez kötni, hogy az igen csekély kiterjedésű városon belül 100 méteresnél is nagyobbak a szintkülönbségek (Mikszáth különben 1866-ban érettségizett Selmeccen). Selmeczi Jolán nagynéném löveri könyvtárának hozzánk került darabjai között ott volt György Aladár *A föld és népei* című, 1905-ben megjelent művének magyarországi kötete, amelyből megtudtam, hogy Selmec „Ezüst- és aranybányái világhírűek. A bányák művelése függőleges aknák, a hegybe nyomuló tárók s a bányák belsejében vajt vízszintes folyosók segítségével történik. Legmélyebb (majdnem 500 m) a Miksa-akna Selmecebánya és Hegybánya között; a legnevezetesebb a Ferenc József-akna Selmec határában, mely 1893–1897-ig, tehát 5 év alatt 38.165 métermázsa szemelt ércet adott. Ebből 452 kg arany és 8000 kg ezüst volt.” És ha már az adatoknál tartok, Selmecebányát 1910-ben 15 185-en lakták, közülük 6340-en voltak magyarok, 8341-en szlovákok, 453-an németek. Az utolsó magyar polgármester, Bergfest Árpád a húszas évek derekán távozott hivatalából. A városnak 2011-ben 10 409 lakója volt, közülük 9006-an szlovákok, 35-en magyarok.

Jolán néni a negyvenes években nevét a családi anyaváros emlékére, Selmecczire magyarosította. A három Scheffer lány egyike (apai nagyvám, Ilona és másik nagynéném, Lenke testvére) művelt tanárnő volt, aki sohasem ment férjhez. Nehéz természete és arany szíve volt, odakint élt a löverben, és miközben megtanított bennünket németül (tőle kaptam a Halász Előd-féle nagyszótárt), kényelmetlen kerti magányát szűkös városira cserélte, majd a löver eladása után belehalt a veszteségébe. Szerettük, mint a nagyszüleimet, anyám, apám gondoskodott róla, mi gyerekek látogattuk, idővel azonban kidőlt körülötte minden kortársa a családból és az evangélikusok gyülekezetéből. Egyik testvére, Lenke Machatsek Aladár fogorvos felesége volt, dédapám másik ikerházának lakója. Aladár testvére, Gyula az 1921-es nyugatmagyarországi felkelésben esett el az osztrák csendőrökkel történt összecsapásban (neki és társának emlékoszlopot emeltek a botanikus kertben, nemrég utcát és kollégiumot neveztek el róla Sopronban).

De miért lett Jolán néni Schefferből Selmeczi? Nem az alliteráció miatt. Azt már gyermekkorom boldog padláskutatásain saját szememmel láttam, hogy a vasalt utazóládák 17–19. századi „kincsei” – avitt protestáns teológiai munkák, ősrégi tankönyvek, salabakterek – nem mind soproniak. Egy részük a selmecebányai ágostai hitvallású evangélikus egyház és líceum tanáraitól, a már nagyapám által is csak halomásból ismert ősoktól, ükapáktól, szépapáktól való. A soproniak a Schefferektől, a selmeciek meg a Király családtól, Király József Páltól, aki Selmecebányáról költözött Sopronba. Király József Pál 1810-ben Nyíregyházán született, Eperjesen, Pozsonyban és Bécsben tanult teológiát, hogy aztán Scherz János nevű tanítványával, mint valaha Szepsi Csombor Márton, kilenc hónap alatt bejárja Német- és Francia-földet, Angliát, Belgiumot, Hollandiát, Svájcot. Nyelvi nehézségei nem voltak, hat élő és két holt nyelvet beszélt, ráadásul bármelyiken tudott rögtönözni hexameter-

ben; *Reiseskizzes* című, 1835–36-ban készült úti vázlatait özvegyétől vette meg a Nemzeti Múzeum (ma az OSZK kézirtattárában, hagyatéka másik része az MTA tulajdonában van). Tanulmányúttjáról megtérve a Forgách grófok házitánítója lett Ghymesen, a teleket is velük töltötte Bécsben, ahol barátságba került Lenauval és Grillparzerrel. 1842-ben költözött Selmechányára, s lett előbb a latin nyelv és a természettudományok tanára, majd a líceum igazgatója, miközben a bányászakadémián franciát és angolt tanított. 1845-ben vette feleségül a húszéves radnóti Lukács Zsuzsannát, radnóti Lukács András kilenc gyermekének egyikét. Ő lett a szépanyám.

A Lukács családot az oklevelek 1567-ben említik először, Zsuzsanna apja jó módú hodrusbányai kovácmester volt (Hodrusbánya akkoriban szegény bányászfalu volt Selmechtől kétórai járásra; a közeli Óbányán született Jávorka Sándor, a huszadik század legnagyobb magyar botanikusa). Király kilenc év múlva a soproni evangélikus főtanoda meghívására vállalta az igazgatóságot, majd az 1850-es évek második felében, hogy az evangélikus tanítóképző felállítására gyűjtson, Kolbenheyer Mór lelkeséssel és Pálffy József tanártársával kétszer is beutazta Svájcot, Franciaországot, Angliát és Hollandiát, ekkor lett „a nemzet koldusa”. És miután 25 ezer forintot összegyűjtöttek, 1858-ban megnyílt a képző, melynek 1869-ben igazgatója lett. Számos verseskötete és egyéb munkája jelent meg, levelezésben állt Arany Jánossal és Liszt Ferencsel, olyan hangja volt, hogy oratóriumi szövegeket énekelt, és a bécsi opera meghívta tagjai közé. Kismartonban töltötte nyugdíjas éveit, 1887-ben ott is temették el. Halála után Zsuzsanna még tizenöt évig élt ott leányaival, Leontinnal, Bertával, Irmával és Emmával. Dédanyámra, Emma Gizellára (Scheffer Iona nagyanyám édesanyára) apám még jól emlékezett, együtt laktak a Mező utcában. Zsuzsannának volt még két fia is, Ernő és Béla. Dédanyám még Selmechányán, 1865-ben, ők már Sopronban születtek; Király Ernő ugyancsak a selmechányai evangélikus líceum híres tanára, igazgatója lett.

Ennyi a személyes közöm Selmechányához, de ha nem volna egyik „anya”-, pontosabban „szépanya”-városom, akkor is maga volna a maradandóság – vagy a maradandóság illúziója. Ezt a városálmot lent a földön járva, megbűvölve álmolja az ember, mert a látvány, sőt a széles panoráma erdős, sziklás, tornyos, fizikai és szellemi, lelki valóság. Nemcsak fent, a város fölött: a Selmec-patak vizével táplált, nyáron is fagyos Klinger-tó, ahol annak idején ezer méter magasságban úszóedzéseket tartottak, vagy a Leányvár, az Óvár, a Kálvária és a Klopacska. És nemcsak a város alatt a bányajaratok és a tárnák labirintusai, hanem, és főként az, ami a kettő között van. Ha Selmec még ma is Magyarországhoz tartozna, Sopron apró Szentháromság tere talán akkor is az ország legszebb főtere volna, de a második bizonyosan a selmeci. A téren fölfelé az evangélikus líceum elhanyagolt épületéhez jutunk fel, oda, ahol Petőfi is tanult (sokáig volt Sopronban is, de ott katonáskodott), és amelynek hátsó udvarában május elején is megmarad még a hó. Visszafelé ereszkedőben, elhagyva a Szentháromság-szobrot, a tér egyik oldalán a régi akadémiát, a másikon Mikovinyi Sámuel tábláját látjuk, mielőtt a városháza tornyához jutnánk. Szent Katalin karcsú temploma már az Arany utca tengelyében áll, az Arany utcában pedig ott a híres Terasz a palotasorral, arrébb az Ezüst utcával. Amikor Selmecen járok, maradandónak remélt soproni otthonosságom fogad a főúri paloták és a patríciusházak, nagypolgári paloták belső terében. Díszes kapukilincsek, kőcímeres, káprázatos lépcsőházak mitológiai jelenetei, groteszk díszei, stukkók, kovácsoltvas lépcsőkorlátok, beljebb barokk kandallók, ó-fényű csillárok, bőség és tágasság. Külseje után nemcsak az evangélikusok aranydíszes, zöldkupolás temploma olyan, mint egy apró operaház valahol Párizsban is, de a többiek is, mondjuk a középkoriak, lehetnének Sopronban és Pozsonyban is, nemcsak Eperjesen, Késmárkon vagy Bártfán, a 19. század és a századforduló pompás épületeit pedig elirigyelhetné Budapest, Szeged, Arad, Nagyvárad.

Mindig elkápráztat, miként lehetett ilyen kicsire összepréselt helyen, mint egy hegyek-völgyek, sziklák és csúcsok, mély völgyek szabdalta terepasztalon a történelmi idők, háborúságok folyamán ilyen sűrűn egymás mellé illeszteni ilyen remek épületeket.

Salman Rushdie, aki a történelmi idők és terek otthonosságánál jobban ismeri az otthontalanságot, *A szegényben* ezt írta: „minden kivándorlónak végzete, hogy megfosztassék történelmétől, s mezítelenül álljon a megvető tekintetű idegenek előtt, akiken látnia kell a drága kelmét, a folyamatosság brokátját.” Mi magyarok tudjuk, nem kell hozzá emigránsnak lenni, mit jelent, ha megfosztják az embert történelmétől, hagyományaitól, személyiségétől. Sopronban én ezt is elkerültem, Selmecebánya levegőjét pedig akkor is boldogan szívnam magamba, hogyha nem takarna be a drága kelme. Nem vagyok kivándorolt, „kirajzolt”, de mindig úgy érzem, maradnék még Selmecezen, az álomvárosban. Nem azért, hogy távozással a kisváros még kisebb ne legyen, hanem mert az álom valóságos, mert olyan, mint Sopron.

